

c. Hizmetler

Ticaret

Ticaret borsaları işlem hacmi 2003 yılında geçen yıla göre % 36 artarak 23.729 trilyon TL'den 32.280,2 trilyon TL'ye yükselmiştir. Reel olarak ise ticaret borsaları işlem hacminde % 8,3'lük artış meydana gelmiştir (Tablo 30).

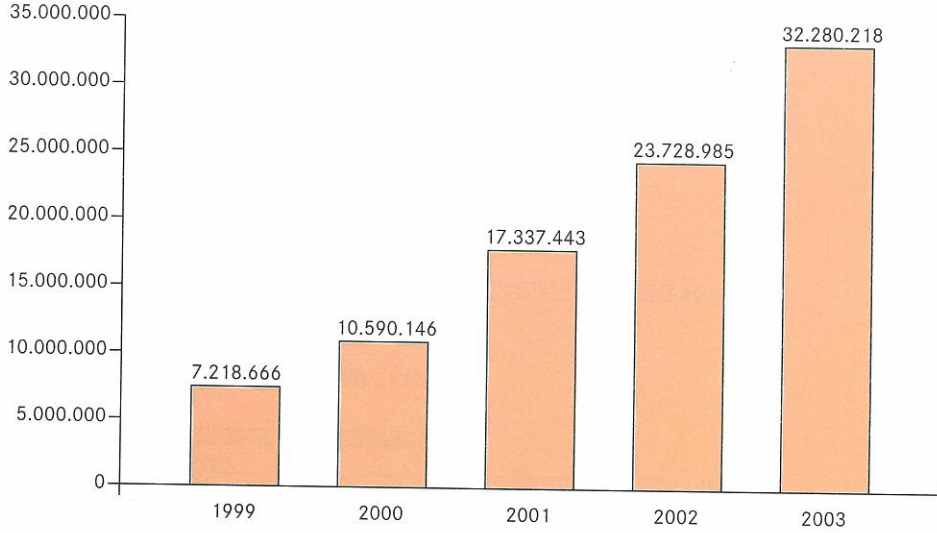
Tablo 30: Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

Yıllar	İşlem Hacmi		TEFE		İşlem Hacmi
	(Milyar TL)	Değişim (%)	1994=100	Değişim (%)	Reel Değişim (%)
1999	7.218.666	-	1.564,9	-	-
2000	10.590.146	46,7	2.369,9	51,4	-3,1
2001	17.337.443	63,7	3.830,3	61,6	1,3
2002	23.728.985	36,9	5.749,6	50,1	-8,8
2003	32.280.218	36,0	7.219,4	25,6	8,3

Kaynak: TOBB

Grafik 7: Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

(Milyar TL)

2003 yılında işlem hacminin en yüksek olduğu borsa 5.689,3 trilyon TL ile İstanbul Ticaret Borsası olurken, onu 2.590,1 trilyon TL ile İzmir, 1.489,8 trilyon TL ile Adana ve 1.119,7 trilyon TL ile Konya Ticaret Borsaları takip etmiştir. Geçen yıla oranla işlem hacmi en çok % 62,1 ile Denizli, % 59,3 ile Samsun, % 54,2 ile Eskişehir ve % 52,6 ile Aydın Ticaret Borsası'nda artmıştır (Tablo 31).

2003 yılında 171'i kolektif şirket, 3'ü komandit şirket, 29.095'i limited şirket, 2.282'si anonim şirket, 708'i kooperatif olmak üzere toplam sermayesi 2.873 trilyon TL olan 32.259 şirket kurulmuştur. 2002 yılına göre kurulan şirket sayısında % 4,6'lık, sermaye miktarında da % 35,6'lık artış olmuştur (Tablo 32).

Tablo 31: Seçilmiş İller İtibariyle Ticaret Borsaları İşlem Hacmi

	(Milyar TL)									
	İşlem Hacmi					Değişim (%)				
	1999	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003	
ADANA	342.663	461.189	710.224	1.145.161	1.489.800	34,6	54,0	61,2	30,1	
ADAPAZARI	103.964	221.635	395.033	424.308	640.821	113,2	78,2	7,4	51,0	
AFYON	126.522	160.121	195.151	270.146	405.728	26,6	21,9	38,4	50,2	
ANKARA	336.346	478.734	505.979	721.507	1.071.465	42,3	5,7	42,6	48,5	
ANTAKYA	114.844	248.404	448.928	574.981	717.533	116,3	80,7	28,1	24,8	
ANTALYA	78.573	84.661	193.972	271.877	312.448	7,7	129,1	40,2	14,9	
AYDIN	137.438	131.983	285.043	351.293	536.198	-4,0	116,0	23,2	52,6	
BALIKESİR	147.034	182.734	298.104	406.271	404.864	24,3	63,1	36,3	-0,3	
BURSA	138.668	173.536	267.939	362.172	410.533	25,1	54,4	35,2	13,4	
DENİZLİ	77.965	97.446	173.358	193.539	313.803	25,0	77,9	11,6	62,1	
DİYARBAKIR	110.257	121.615	279.499	433.978	613.633	10,3	129,8	55,3	41,4	
EDİRNE	115.387	154.493	212.812	344.837	406.347	33,9	37,7	62,0	17,8	
ESKİŞEHİR	114.989	144.571	188.146	218.375	336.644	25,7	30,1	16,1	54,2	
GAZİANTEP	137.794	232.514	381.066	630.270	813.995	68,7	63,9	65,4	29,2	
GİRESUN	181.186	237.247	519.067	589.959	567.886	30,9	118,8	13,7	-3,7	
İSTANBUL	993.105	1.522.261	2.528.015	4.025.134	5.689.262	53,3	66,1	59,2	41,3	
İZMİR	710.727	1.051.287	1.591.683	2.085.848	2.590.082	47,9	51,4	31,0	24,2	
K.MARAŞ	61.663	95.445	156.168	224.846	304.019	54,8	63,6	44,0	35,2	
KAYSERİ	62.858	70.620	111.245	145.179	192.657	12,3	57,5	30,5	32,7	
KONYA	321.765	457.724	549.368	787.444	1.119.682	42,3	20,0	43,3	42,2	
MALATYA	40.127	60.750	262.259	197.149	179.960	51,4	331,7	-24,8	-8,7	
MANİSA	73.445	89.810	191.853	243.189	295.231	22,3	113,6	26,8	21,4	
MERSİN	162.221	275.434	556.608	608.585	872.452	69,8	102,1	9,3	43,4	
ORDU	185.961	221.354	398.136	492.579	583.607	19,0	79,9	23,7	18,5	
RİZE	118.182	110.464	181.344	232.954	307.653	-6,5	64,2	28,5	32,1	
SAMSUN	41.183	52.874	98.105	162.314	258.542	28,4	85,5	65,4	59,3	
TEKİRDAĞ	72.750	101.813	227.140	282.253	313.775	39,9	123,1	24,3	11,2	
TRABZON	123.188	143.325	254.502	319.484	347.741	16,3	77,6	25,5	8,8	
DİĞERLERİ	1.987.861	3.206.102	5.176.696	6.983.353	10.183.857	61,3	61,5	34,9	45,8	
TOPLAM	7.218.666	10.590.146	17.337.443	23.728.985	32.280.218	46,7	63,7	36,9	36,0	

Kaynak: TOBB

Tablo 32: Yeni Kurulan Şirketler

Yıllar	Kollektif Şirket		Komandit Şirket		Limited Şirket		Anonim Şirket		Kooperatifler		Toplam	
	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL
1997	38	205.735	1	100	62.013	155.664.648	3.610	155.973.009	2.236	123.803	67.898	311.967.296
1998	54	504.588	8	31.501	51.346	331.346.131	3.853	410.486.686	2.116	1.234.946	57.377	743.603.852
1999	115	1.052.536	5	36.501	22.898	266.578.345	2.783	621.917.747	1.282	3.740.463	27.083	893.325.592
2000	79	1.617.702	5	10.536	28.382	530.232.668	3.534	2.019.477.633	1.161	294.641	33.161	2.551.633.180
2001	101	64.192.540	3	356.500	26.651	960.202.351	2.053	1.401.833.545	857	3.563.550	29.665	2.430.148.486
2002	117	7.359.281	3	120.070	27.929	874.570.414	1.973	1.235.217.023	820	1.233.123	30.842	2.118.499.911
2003	171	12.232.001	3	185.500	29.095	1.175.453.955	2.282	1.683.777.244	708	1.303.746	32.259	2.872.952.446

Kaynak: DİE

2003 yılında 198'i kolektif şirket, 14'ü komandit şirket, 4.110'u limited şirket, 850'si anonim şirket, 264'ü kooperatif olmak üzere toplam 5.436 şirket kapanmıştır. Kapanan şirket sayısında geçen yıla göre % 48,2'lik artış olmuştur (Tablo 33).

Tablo 33: Kapanan Şirketler

Yıllar	Kollektif Şirket		Komandit Şirket		Limited Şirket		Anonim Şirket		Kooperatifler		Toplam	
	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL	Sayı	Sermaye Milyon TL
1997	211	19.452	16	22	498	16.865	219	64.096	5	-	949	100.435
1998	193	18.589	12	81	1.003	299.265	367	582.563	9	1	1.584	900.499
1999	127	5.753	6	9	987	76.517	275	2.638.735	13	18	1.408	2.721.032
2000	147	10.094	11	11	1.332	904.218	362	434.269	35	434	1.887	1.349.026
2001	194	144.000	23	1.272	1.849	1.007.150	350	9.664.436	48	7.969	2.464	10.824.827
2002	168	127.211	17	17	2.742	3.077.282	568	3.108.870	172	171	3.667	6.313.551
2003	198	101.388	14	14	4.110	2.628.791	850	11.228.927	264	11.269	5.436	13.970.389

Kaynak: DIE

Gerçek kişilerde tescil sayısı 2002 yılına göre % 30 artarak 25.634'den 33.336'ya yükselmiştir. Ticareti terk eden kişi sayısı ise % 8,9'luk düşüşle 16.752'den 15.259'a gerilemiştir (Tablo 34).

Tablo 34: Gerçek Kişilerde Tescil ve Terkinler

Yıllar	Tescil		Terkin		Terkin/Tescil Oranı
	Sayı	Değişim (%)	Sayı	Değişim (%)	
1997	13.009	-	14.945	-	1,1
1998	20.928	60,9	12.704	-15,0	0,6
1999	24.475	16,9	12.384	-2,5	0,5
2000	22.626	-7,6	13.943	12,6	0,6
2001	19.413	-14,2	15.870	13,8	0,8
2002	25.634	32,0	16.752	5,6	0,7
2003	33.336	30,0	15.259	-8,9	0,5

Kaynak: TOBB

2003 yılında 850 bin adet çek karşılıksız çıkmış, 480 bin adet senet protesto edilmiştir. Protesto edilen senet tutarı cari fiyatlarla % 11,2 artarak 907,9 trilyon TL olmuştur (Tablo 35).

Tablo 35: Protesto Edilen Senetler ve Karşılıksız Çekler

Yıllar	Protesto Edilen Senetler		Karşılıksız Çekler (1)
	Adet (Bin)	Cari Fiyatlarla (Milyar TL)	Adet (Bin)
1997	1.230	167.168	778
1998	1.314	393.943	1.089
1999	1.188	677.709	1.299
2000	860	629.803	838
2001	805	1.114.794	1.199
2002	499	816.175	748
2003	480	907.941	850

Kaynak: TCMB

(1): Bankalar, Özel Finans Kurumları ve Mahkemelerce Merkez Bankası'na yapılan bildirimler esas alınmıştır.

Turizm

2003 yılında bir önceki yıla göre ülkemize gelen yabancı sayısı % 5,8 artarak 14.030 bin kişiye, yurt dışına çıkan vatandaş sayısı da % 15,5 artarak 5.925 bin kişiye yükselmiştir (Tablo 36).

Tablo 36: Gelen Yabancı - Çıkan Vatandaş

Yıllar	Gelen Yabancı	(Bin Kişi)	
		Çıkan Vatandaş	
1997	9.689	4.633	
1998	9.753	4.601	
1999	7.487	4.758	
2000	10.428	5.284	
2001	11.619	4.856	
2002	13.256	5.131	
2003	14.030	5.925	

Kaynak: DPT, DİE

Ülkemize gelen toplam 14.030 bin yabancıların 13.341 binini turistler, 689 binini de günü birlikçiler, yurt dışına çıkan toplam 5.925 bin vatandaşın 5.823 binini turizm, 102 binini de hac amacıyla gidenler oluşturmuştur (Tablo 37).

Tablo 37: Gelen Yabancı ve Çıkan Vatandaşların Amaçlarına Göre Dağılımı

Yıllar	Gelen Yabancılar			Çıkan Vatandaşlar		
	Turist	Günübirlikçi	Toplam	Turist	Hac	Toplam
1997	8.989	700	9.689	4.543	90	4.633
1998	9.003	750	9.753	4.511	90	4.601
1999	6.887	600	7.487	4.668	90	4.758
2000	9.628	800	10.428	5.193	91	5.284
2001	10.819	800	11.619	4.766	90	4.856
2002	12.790	466	13.256	5.031	100	5.131
2003	13.341	689	14.030	5.823	102	5.925

Kaynak: DPT, DİE

2003 yılında turizm gelirleri geçen yıla oranla % 14,1 artarak 8.479 milyon dolardan 9.676 milyon dolara, turizm giderleri % 12,4 artarak 1.880 milyon dolardan 2.113 milyon dolara, net turizm gelirleri de % 14,6 artarak 6.599 milyon dolardan 7.563 milyon dolara yükselmiştir (Tablo 38).

Tablo 38: Turizm Gelir - Gider Dengesi ve Ortalama Harcamalar

Yıllar	Gelir (Milyon \$)	Yabancı Başına Ortalama Harcama (\$)	Gider (Milyon \$)	Vatandaş Başına Ortalama Harcama (\$)	Net Gelir (Milyon \$)
1997	7.002	723	1.716	370	5.286
1998	7.177	736	1.754	381	5.423
1999	5.203	695	1.471	309	3.732
2000	7.636	732	1.713	324	5.923
2001	8.090	696	1.738	358	6.352
2002	8.479	640	1.880	366	6.599
2003	9.676	690	2.113	357	7.563

Kaynak: DPT, DİE

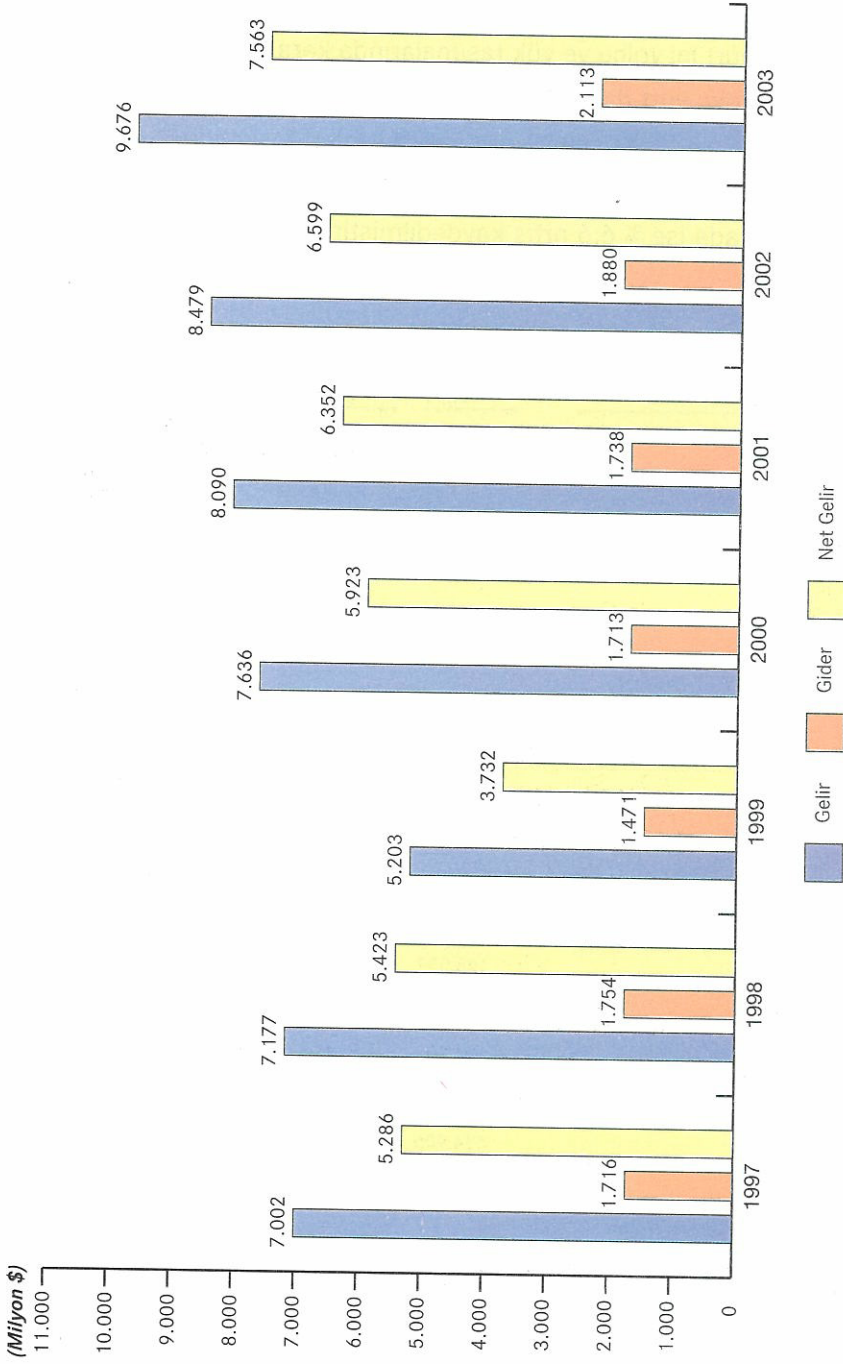
2002 yılında 22.076 milyar TL olan Türkiye Kalkınma Bankası tarafından turizm sektörüne tahsis edilen krediler 2003 yılında 168.000 milyar TL'ye, yapılan ödemeler de 4.861 milyar TL'den 21.000 milyar TL'ye yükselmiştir (Tablo 39).

**Tablo 39: Türkiye Kalkınma Bankası'nca Turizm Sektörüne
Tahsis Edilen ve Kullanılan Krediler**

Yıllar	Toplam Tahsis Tutarı	(Milyon TL) Yapılan Ödeme
1997	24.000	267.000
1998	5.682.594	1.536.157
1999	7.804.520	6.055.068
2000	22.179.000	18.482.000
2001	9.117.887	5.131.000
2002	22.076.000	4.861.000
2003	168.000.000	21.000.000

Kaynak: TKB

Grafik 8: Turizm Gelir ve Giderleri

Ulaştırma

2003 yılında yurt içi yolcu ve yük taşımalarında kara yolu, yurt dışı yolcu taşımalarında hava yolu, yurt dışı yük taşımalarında deniz yolu ağırlıklarını korumuşlardır. Toplam olarak 2002 yılına göre yurt içi yolcu taşımada % 4,4 artış olurken, yurt dışı yolcu taşımada % 7,2 düşüş olmuştur. Yurt içi yük taşımada % 3,8, yurt dışı yük taşımada ise % 6,6 artış kaydedilmiştir (Tablo 40).

Tablo 40: Ulaştırma İstatistikleri

ALT SEKTÖR	YOLCU TAŞIMA			(Milyon Yolcu-Km)	
	2001	2002	2003(*)	Değişim (%)	
				2002	2003
YURT İÇİ					
Karayolu (1)	168.211	163.327	171.500	-2,9	5,0
Demiryolu	5.568	5.568	5.204	0,0	-6,5
Denizyolu	632	614	584	-2,8	-4,9
Havayolu (2)	2.876	2.810	2.613	-2,3	-7,0
TOPLAM	177.287	172.319	179.901	-2,8	4,4
YURT DIŞI					
Denizyolu (5)	41	21	-	-48,8	-
Havayolu (2)	12.803	12.937	12.031	1,0	-7,0
TOPLAM	12.844	12.958	12.031	0,9	-7,2
ALT SEKTÖR	YÜK TAŞIMA			(Milyon Ton-Km)	
	2001	2002	2003(*)	Değişim (%)	
				2002	2003
YURT İÇİ					
Karayolu (1)	151.421	150.912	157.700	-0,3	4,5
Demiryolu	7.561	7.066	6.900	-6,5	-2,3
Denizyolu (3)	5.950	5.100	5.380	-14,3	5,5
Havayolu (2)	140	143	139	2,1	-2,8
Boruhattı					
Hampetrol	2.967	2.940	2.406	-0,9	-18,2
Doğal gaz (Milyon Sm Küp) (4)	16.092	17.329	20.675	7,7	19,3
TOPLAM	168.039	166.161	172.525	-1,1	3,8
YURT DIŞI					
Demiryolu	337	553	570	64,1	3,1
Denizyolu (3)	504.200	560.177	604.430	11,1	7,9
Havayolu (2)	318	314	285	-1,3	-9,2
Boruhattı					
Hampetrol (Transit)	20.050	15.322	8.974	-23,6	-41,4
TOPLAM	524.905	576.366	614.259	9,8	6,6

Kaynak: DPT

(*) : Geçici

(1): Otoyol+ Devlet yolu + İl yolu taşımaları toplamıdır.

(2): Yalnız kamu sektörüne yapılan taşımalardır.

(3): Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsamaktadır. Hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

(4): Rusya Federasyonu, Nijerya, Cezayir ve İran'dan ithalatı yapılan toplam doğal gaz taşımalarıdır. Sm³, 9.155 kcal/m³'e göre kalori düzeltilmesi yapılmış hacim değerleridir (Toplama dahil değildir).

(5): 2003 yılı için veri temin edilememiştir.

Yurt içi yolcu taşımalarının % 95,3'ü kara yolu, % 2,9'u demir yolu, % 0,3'ü deniz yolu, % 1,5'i hava yolu ile yapılmıştır. 2003 yılı yurt dışı yolcu taşımalarında havayolu ağırlığını korurken, denizyolu ile yolcu taşımalarına ilişkin veri temin edilememiştir.

Yurt içi yük taşımalarında kara yolu % 91,4, demir yolu % 4, deniz yolu % 3,1, hava yolu % 0,1, boru hattı % 1,4 pay almıştır. Yurt dışı yük taşımalarının % 0,1'i demir yolu, % 98,4'ü deniz yolu, % 0,1'i hava yolu, % 1,5'i de boru hattı ile yapılmıştır.

3. Yatırımlar

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımları % 3,2'lik düşüşle 17.320,1 trilyon TL'den 16.774,2 trilyon TL'ye gerilemiş, özel sektör sabit sermaye yatırımları % 53,3'lük artışla 30.150,4 trilyon TL'den 46.210,5 trilyon TL'ye, toplam sabit sermaye yatırımları % 32,7'lik artışla 47.470,5 trilyon TL'den 62.984,7 trilyon TL'ye yükselmiştir (Tablo 41).

Tablo 41: Sabit Sermaye Yatırımları

(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)								
	2001	2002	2003 (1)	Değişim (%)		Pay (%)		
				2002	2003	2001	2002	2003
Konsolide Bütçe	5.859.578	9.873.234	8.304.850	68,5	-15,9	51,9	57,0	49,5
KİT	1.810.538	3.184.751	2.689.675	75,9	-15,5	16,0	18,4	16,0
İller Bankası	382.530	327.654	405.100	-14,3	23,6	3,4	1,9	2,4
Mahalli İdareler	2.668.613	3.658.672	4.988.172	37,1	36,3	23,6	21,1	29,7
Döner Sermayeli Kuruluşlar	161.010	140.896	263.731	-12,5	87,2	1,4	0,8	1,6
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	97.743	129.964	113.500	33,0	-12,7	0,9	0,8	0,7
Fonlar	320.035	3.908	9.172	-98,8	134,7	2,8	0,0	0,1
İşsizlik Sigortası	-	1.000	-	-	-	-	-	-
Toplam Kamu Sektörü	11.300.047	17.320.079	16.774.200	53,3	-3,2	100,0	100,0	100,0
Toplam Sabit Sermaye Yatırımları	33.470.391	47.470.495	62.984.709	41,8	32,7	100,0	100,0	100,0
Kamu Sektörü	11.300.047	17.320.079	16.774.200	53,3	-3,2	33,8	36,5	26,6
Özel Sektör	22.170.344	30.150.416	46.210.509	36,0	53,3	66,2	63,5	73,4

Kaynak: DPT
(1): Geçici

Toptan eşya fiyatları endeksine göre reel olarak hesaplanan kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarında % 22,9 düşüş, özel kesim sabit sermaye yatırımlarında % 22,1, toplam sabit sermaye yatırımlarında da % 5,7'lik artış olmuştur.

Toplam sabit sermaye yatırımları içinde kamu sektörü sabit sermaye yatırımlarının payı % 26,6, özel sektör sabit sermaye yatırımlarının payı % 73,4 olmuştur.

Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının % 49,5'i genel ve katma bütçeli kuruluşlar, % 16'sı KİT'ler, % 2,4'ü İller Bankası, % 29,7'si mahalli idareler, % 1,6'sı döner sermayeli kuruluşlar, % 0,7'si sosyal güvenlik kuruluşları, % 0,1'i fonlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

2003 yılında özel sektör sabit sermaye yatırımları içinde tarım, madencilik, imalat, ulaştırma- haberleşme, turizm, eğitim ve sağlık sektörlerinin payı artarken, enerji ve konut sektörlerinin payı azalmıştır (Tablo 42).